

HAMDÛN EL-KASSÂR (3)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llahi rabbi'l-âlemîne hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ ve tâci ruûsinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi'ihânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd:

Aziz ve sevgili ve muhterem ve kıymetli kardeşlerim!

Tabakâtü's-Sûfiyye isimli çok önemli, kıymetli kaynak eser olan bir kitabın 125. sayfasındayız. Hamdûn el-Kassâr isimli büyük söfînin, Ebû Sâlih Hamdûn ibn-i İmâre el-Kassâr en- Neysâbûrî'nin hayatı ile ilgili bölümü okumaktayız. Burada onun sözleri bahsine geldik. Hadis de rivâyet etmiş. Geçtiğimiz derste o hadis-i şerifini okumuştuk, bir nümûne olarak. Sözlerinden bazılarını okumuştuk. Şimdi 125. sayfanın 5. paragrafını okuyoruz.

Fakat bu mübareklerin hayatlarını, mübarek sözlerini okumaya, izaha geçmeden önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in ruhu pâkine hediye olsun diye; sonra onun mübarek âlinin,

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

ashâbının, ezvâcının, ihvânının, etbâının ruhlarına hediye olsun diye; sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabînin ruhlarına ve hâssaten sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına hediye olsun diye; ve bu eseri yazan Sülemî Hazretleri'nin ve eserinde isimleri geçen mübarek eşhâsın ruhlarına hediye olsun diye;

Bu diyarları fetheden Fatih Sultan Muhammed Hân'ın ve diğer fatihlerin, şehidlerin, mücahidlerin, gazilerin ruhlarına hediye olsun diye; cümle hayrât ü hasenât sahiplerinin ve hâssaten içinde şu dersi yaptığımız bu camiyi binâ ettiren, inşâsına, imarına az çok yardımcı olanların, bütün hayır ve hasenât sahiplerinin ruhlarına; ve uzaktan, yakından bu güzel kitabın mevzûlarını dinlemek üzere buraya gelmiş olan siz kardeşlerimizin de. ahirete göçmüş olan bütün geçmişlerinin, müslüman ecdâd u ceddât ve akrabâ u taallukâtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz de okuduklarımızdan istifade edelim, şu okuduğumuz güzel bilgiler Rabbimizin rızasını kazanmamıza vesîle olsun; Allah-u Teâlâ Hazretleri bizleri dünyada ve ahirette bahtiyâr eylesin diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ruhlarına hediye edelim, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Emanete Riayet Etmek

قَالَ وَتَكَلَّمُوا يَوْمًا بَيْنَ يَدَيِ أَبِي صَالِحٍ حَمْدُونَ
فِي حِفْظِ الْأَمَانَاتِ فَقَالَ قَدْ تَحَمَّلْتَ مِنَ الْأَمَانَةِ
مَا لَوْ اشْتَغَلْتُ بِهِ لَشَغَلَكَ عَنْ كُلِّ أَمَانَةٍ
بَعْدَهَا

TS. 125/5 (Kàle, ve tekellemû yevmen beyne yedey ebî sàlihin hamdûne fî hıfzi'l-emânât, fekàle: Kad tehammelte mine'l-emâneti, mâ levi'ştegalte bihî leşegaleke an külli emânetin ba'dehâ.)

Bir gün Hamdûn Ebû Sàlih el-Kassar isimli bu terceme-i hâlini okumakta olduğumuz bu büyük sòfinin huzurunda, yanında emanetleri muhafaza etmek konusu görüşülüyor ve müzakere ediliyormuş, konuşuluyormuş. O, bu konuda aşağıdaki cümleyi söylemiş.

Biliyorsunuz emânet, bir kimseye emin bir insan diye verilen, sonra geri alınmak üzere verilen, “Al sana bunu emanet olarak bırakıyorum. Filanca yere gideceğim, döndükten sonra gelir senden alırım, koru.” diye, güvendiği kimseye insan, kendisinin böyle kıymetli bir şeyini verir. Ona bağışlamıyor, almak üzere veriyor. Emaneten vermek diyoruz buna. Türkçe’de kullanılan bir kelime.

Emaneti alan insan –kendisine güvenilmiştir– tabii koruyacak, iyi koruyacak emaneti. Sahibi geldiği zaman da, “Al emanetini geri, buyur, korudum, aynen muhafaza ettim, al!” diyecek. Emaneti hıfz etmek, yâni korumak, emanete hıyanet etmemek gerekir.

O adam sana güvendi, verdi, sen sonra ona, istediği zaman vermiyorsun, “Yok, sen bana böyle bir şey vermedin!” diyorsun, verdiği parayı, verdiği eşyayı kendine mal etmişsin. Böyle şey olmaz tabii. Emanete hıyanet etmek münafıklık alâmetidir, mü’minin şânına sığmayan, çirkin bir haldir.

Emanetler mal olabilir, para olabilir, insanın çocuğunu götürüp birisine emanet etmesi olabilir.

“–Al hocaefendi, çocuğumu sana emanet ediyorum, bunu iyice yetiştir. Eti senin, kemiği benim.” derlermiş eskiden...

Yâni, her şeyi yapmağa salâhiyetlisin mânâsına. Tabii o onu kesecek değil, İslâm’da adam kesme yok. Etini ayırıp, kemiklerini ayırıp pişirip yiyecek de değil. Pirzola yapacak da değil... Ama böyle söyleniyor. Yâni, “Hocaefendi, her türlü salâhiyete sahipsindir, al çocuğumu güzel bir adam et, terbiye et!” diye verirlermiş. Duyuyoruz böyle şeyleri.

Tabii Allah’ın da insanlara verdiği emanet var. Kur’an-ı Kerim’de geçiyor. *Bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm:*

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

وَالجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا

وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

(الأحزاب: ٧٢)

(İnnâ aradne'l-emânete ale's-semâvâti ve'l-ardi ve'l-cibâli feebeayne en yahmilnehâ ve eşfakne minhâ ve hamelehe'l-insân, innehû kâne zalûmen cehûlâ) “Biz, emaneti dağlara, göklere, yere arz ettik, al yüklen dedik de hepsi korktular emanetten, yüklenmeyi kabul etmediler; insanoğlu emaneti yüklendi. Doğrusu o çok zâlim ve çok cahildir.” (Ahzâb, 33/72) buyruluyor bu ayet-i kerimede.

Allah göklere ve yere, ve dağlara, dağlar gibi kuvvetli varlıklara, yaratıklara bir emanet vermek istemiş, onlar korkmuşlar. Şafak atmış kendilerinde, akılları başlarından gitmiş, aman biz bu emaneti koruyamayız diye yüklenememişler. “Aman yâ Rabbi, bize bunu yükleme!” demişler, yüklenmemişler. İnsanoğlu yüklenmiş bu emaneti.

Tabii bu emanet nedir? Allah'ın insanlara yüklediği emanet nedir?.. İşte bu emanetleri korumak bahis konusu olunca, bu ayet-i kerimeyi düşünerek Hamdûn el-Kassâr Hazretleri buyurmuş ki:

(Kad tehammelte mine'l-emâneti, mâ levi'stegalte bihî leşegaleke an külli emânetin

ba'dehâ) “Sen ey meclisimde oturan, karşımda bu sözleri söyleyen arkadaşım, kardeşim, evlâdım, müridim, torunum, dostum!.. Sen zamanında, (*kad tehammelte mine'l-emâneti*) öyle bir emanet yüklenmişsin ki, (*mâ levi'stegalte bihî*) bu emaneti korumak için gerektiği şekilde gayret sarf etsen, meşgul olsan, (*şegaleke an külli emânetin ba'dehâ*) artık sana daha başka sana verilmiş emanetlerle uğraşacak vakit bırakmaz. Öyle bir emanet yüklenmişsin ki sen, Allah tarafından sana öyle bir emanet verilmiş ki, başka bir şeyle uğraşacak vakit bırakmayacak kadar mühim bir emanet... Allah sana çok mühim bir emanet yüklemiştir.”

Nedir bu emanet? İnsanoğlunun mükellefiyet emaneti, akıl emaneti, Allah'ın varlığını, birliğini idrak edip de, ona güzel kulluk etme kabiliyeti. Başka varlıklar bu yaratılıştta değil, bu kabiliyette, bu meziyette değil. İnsanoğlu Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni bilip, tanıyıp; ona akıl dairesinde en güzel tarzda kulluk etmeğe lâayık malzeme ile, meleke ve hisler ile, kabiliyetlerle donatılmış bir varlık. Tabii ona riâyet ederse, emanete, Allah'ın kendisine verdiği o sorumluluk emanetine, o mükellefiyet rütbesine riâyet ederse, eşref-i mahlûkât olur.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ
أَسْفَلَ سَافِلِينَ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

(الطین: ۴-۶)

(*Lekad halakne'l-insâne fî ahseni takvîm. Sümme radednâhu esfele sâfilîn. İlle'llezîne âmenû ve amilu's-sâlihâti felehüm ecrun gayru memnûn.*) [Biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik. Fakat, iman edip sâlih amel işleyenler için, eksilmeyen devamlı bir ecir vardır.] (Tîn, 95/4-6)

Yâni insanlar iki çeşit... Kendilerinin yaratılışına uygun kulluk vazifelerini, Allah'ın kendilerinden talep ettiği şekilde güzel yaparlarsa, a'lâyı illiyyîne çıkarlar, en yüksek mertebeleri bulurlar. Allah-u Teâlâ Hazretleri onları dâreynde bahtiyâr eder, cennetiyle cemâliyle taltif eyler.

Ama, yaratılış hikmetlerine ve gayelerine uygun hareket etmezse, o zaman esfel-i sâfilîne düşer. Bu idraksizliğinin, gayretsizliğinin, dikkatsizliğinin, tembelliğinin, emânete riâyet edememesinin cezası olarak da ahirette büyük mahrumiyetlere, cezalara çarptırılır; cehenneme düşer, çeşitli cezalara, belâlara uğrar.

Onun için, niçin yaratıldığımızı düşünmek ve neler yapmamız gerektiğini anlamak, kavramak ve hayatımızı Allah'ın istediği şekilde geçirmek durumundayız. Asıl vazifemiz, asıl görevimiz bu. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin bize yüklediği asıl görev bu.

Bizim buradaki asıl görevimiz, meslek edinip para kazanmak değildir. Çünkü Allah-u Teâlâ Hazretleri, "Rızkı ben size veririm, meraklanmayın! Siz benim yolumda kulluk ederseniz, veririm." buyuruyor.

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

(الذاريات: ٥٨)

(İnna'llàhe hüve'r-rezzâku zü'l-kuvveti'l-metîn.) [Şüphesiz rızık veren, güç ve kuvvet sahibi olan ancak Allah'tır.] (Zâriyât, 51/58)

Şek şüphe yoktur. Ama kulluğu güzel yapmağa çalışmak lâzım! “Ben rızık kazanacağım, çalışacağım, ticârethâne işleteceğim.” diye dünyalık peşinde koşar da, kulluğu ihmal ederse, insan büyük cezaya uğrar. Eğer kulluğu güzel yapmağa çalışırsa, dünyası da, ahireti de rast gider. Dünyada da zengin olur, bahtiyâr olur; ahirette de mutlu olur, cennete girer; Allah'ın rızasına vâsıl olur, cennetiyle, cemâliyle müşerref olur.

İşte biz böyle bir emanet, böyle bir sorumluluk yüklenmişiz, böyle bir yük var omuzumuzda, böyle bir vazife var, kulluk vazifesi var. “Bu vazifeyle tam meşgul oldu mu, başka şeylere vakit de kalmaz!” diye, ona îma eylemiş bu Hamdûn-u Kassâr Hazretleri. Emanetleri korumak bahis konusu olduğu zaman, “En büyük emanet budur, buna riâyet etmek lâzım!” buyurmuş.

b. Mütevazi Olmak Lâzım!

قَالَ وَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ كَيْفَ أَعْمَلُ لَأَبُدَّ
لِي مِنْ مُعَامَلَةٍ هَؤُلَاءِ الْجُنْدُ فَمَاذَا تَرَى لِي قَالَ إِنَّ
كُنْتَ تَعْلَمُ يَقِينًا أَنَّكَ خَيْرٌ مِنْهُمْ فَلَا تُعَامِلَهُمْ

TS. 125/6 (*Kàle, ve kàle lehû racülün min ashâbihî: Keyfe a'mel? Lâ büdde lâ min muâmeleti hâulâi'l-cünd femâzâ terâ lâ? Kàle in künte ta'lemü yakînen enneke hayrun minhüm felâ tüâmilhüm.*)

Arkadaşlarından, onun sohbetine gelip giden, onu tanıyan kişilerden birisi Hamdûn-u Kassâr Hazretleri'ne âlim olduğundan, şeyh olduğundan, mürşid olduğundan, büyük söfi olduğundan gelmiş, sormuş:

(*Keyfe a'mel?*) “Ne yapayım üstâdım? (*Lâ büdde lâ min muâmeleti hâulâi'l-cünd*) Şu asker taifesiyle alış verişim, işim gücüm mecburen oluyor, ne yapayım, ne yapmamı tavsiye edersin? (*Femâzâ terâ lâ?*) Benim ne yapmamı uygun bulursun?

Görüşün nedir bu hususta?..” diye sormuş.

Eskiden askerlerin bir kısmı, veyahut genellikle diyelim, böyle elinde silah olan, güç olan, kuvvet olan taife, bu kuvveti hayra kullanmayıp zorbalığa sapar, zulmeder. Millete silahı dayar, haksız kazançlar sağlar, nüfûzunu kötüye kullanır, birtakım çıkarlar temin eder. Kimse de gık diyemez, çünkü elinde silah vardır. Kocaman bir ordunun karşısında zavallı bir köylü ne yapsın, zavallı bir tüccar ne yapsın?.. Boynunu büker, şerrinden kurtulmak için istediğini verir ama, tabii helâl olarak vermez, isteyerek vermez.

Onun için, böyle zorbalık yapan kimseleri pek sevmemişler. Helâl kazanç çok önemli olduğu için tasavvufta, kazancın nereden helal

olacağını çok araştırmışlar. En temiz kazanç yollarını seçmeğe dikkat etmişler. Kazancında şüphe olan, haram olan insanlarla pek muamele etmek istememişler.

Şimdi soruyor:

“—Askerlerle, ordu ile birtakım muamelelerim olmak zorunda kalıyor. Ne yapayım?..”

Demek ki, kendisi de rahatsız. Rüşvet, iltimas gibi şeyler olabilir; nüfûz, baskı gibi şeyler olabilir, haksız gelirlerden haksız paralar olabilir. Böyle demiş. Şimdi ona cevabına bakın şeyh efendinin:

(*În künte ta'lemü yakînen enneke hayrun minhüm*) “Eğer çok kesin olarak biliyorsan ki, sen onlardan daha hayırlısın kendin; (*felâ tüâmilhüm*) o zaman onlarla hiç bir muamele yapma!”

Bu söz ne demek aslında?.. Karşındaki insanlara sû-i zanda bulunma demek yâni. Öyle demiş oluyor aslında... Yâni bir zümreyi öyle karalama, kötüleme.

Yâni, “Bunların kazancı şüpheli, bunlarla muamele yaparsam benim de kazancım haram olur.” filan gibi ters bir bakış var ya, şimdi ona tasavvufça, tasavvuf erbâbına yakışır bir tarzda cevap veriyor:

“—Eğer biliyorsan ki sen onlardan hakikaten daha üstünsün, daha hayırlısın; o zaman onlarla muamele etme!..”

Tabii öyle diyemez o, ben onlardan üstünüm

diyemez. Bir sûfî, bir derviş kimseyi kendisinden üstün görmez. Bir mecliste oturduğu zaman o meclisin en hakîri görür kendisini. Tevâzû şîârıdır. Kibir Allah'ın sevmediği bir şey olduğundan, kendisinin kusurunu düşünür, karşı tarafın meziyetini düşünür, kendisini daha aşağı görür.

Onun için, okuyunca tüylerim diken diken olmuştu, bizim İmâm-ı Rabbânî Efendimiz'in *Mektûbât*'ında... Diyor ki:

“—Kendimi herkesten hor ve hakîr ve zelîl ve aşağı görüyorum.

Hatta şu Frenk kâfirlerinden bile...” diyor.

Yâni müceddid-i elf-i sâni, mânevî makâmâtın en yükseklerinde, müceddidlik sıfatını herkesin kendisine uygun gördüğü, keşf ü kerâmeti zâhir, herkes tarafından tanınan, bilinen o mübarek zât ne diyor bak:

“—Kendimi herkesten daha aşağı görüyorum.” diyor, tevâzu gösteriyor.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹

مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ

(القضاعي عن عمر)

¹ Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat, c.V, s.139, no:4894; Hz. Aişe RA'dan. Kudâî, Müsnedü's-Şihâb, c.I, s.219, no:335; Hz. Ömer RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.X, s.585, no:18294; Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.216, no: 5735;

Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.1442, no:2445; Câmiu'l-Ehâdis, c.XX, s.179, no: 21844.

(*Men tevâdaa li'llâhi refaahu'llâhu*) “Kim Allah için tevazu ederse, Allah onu yükseltir. Mütevâzı kulunu yükseltir. (*Ve men tekebbera vadaahu'llâh*) Buna mukabil kibirlenen, büyülenen kulu da, Allah aşağı indirir, alaşağı eder.” Yâni, sonunda onun kibirlenecek bir duruma sahip ve lâyük olmadığını gösterecek şekilde, onu aşağıya indirir gerçekten...

Yüksek şahıslar hep tevâzuları sayesinde yükselmişlerdir. Allah'ın karşısında divân-ı ilâhîde boynu bükük durduklarından, mütevâzı olduklarından, kusurlarına müdrik olduklarından...

*Cürmünü mu'terif ol, tâate mağrûr olma;
Ki, şifâhane-yi hikmet'te sakîm isterler.*

dediği gibi şairin [Bağdatlı Rûhî], cürmünü mu'terif olup, yaptığı taatleri ehemmiyetsiz görüp, ibadetine taatine mağrûr olmayıp öyle kulluk etmişlerdir. Ona işaret ediyor.

Yâni, soru soran şahsın, kendisini ordu mensuplarından daha yüksek gördüğünü sezdiği için, bu davranış, bu düşünüş doğru olmadığından, diyor ki:

“—Eğer onlardan daha üstün olduğuna gerçekten inanıyorsan, muamele etme!”

Tabii öyle değil. Öyle olmadığına göre, şariatın dairesinde normal alış verişini yapacak. Pirincini satacak, kumaşını satacak vs. işlemlerini yapacak.

c. Kibirden Uzak Durmak

قَالَ وَسَأَلَهُ يَوْمًا أَبُو الْقَاسِمِ الْمُنَادِي عَنْ مَسْأَلَةٍ
فَقَالَ لَهُ حَمْدُونَ أَرَى فِي سُؤْالِكَ قُوَّةً وَ عِزَّةً نَفْسٍ
أَتَظُنُّ أَنَّكَ قَدْ بَلَغْتَ بِهَذَا السُّؤَالِ الْحَالَ الَّذِي
تُخْبِرُ عَنْهُ أَيْنَ طَرِيقَةُ الضَّعْفِ وَالْفَقْرِ وَالتَّضَرُّعِ
وَإِلْتِجَاءِ عِنْدِي أَنَا مَنْ ظَنَّ نَفْسَهُ خَيْرٌ مِنْ نَفْسِ
فِرْعَوْنَ فَقَدْ أَظْهَرَ الْكِبْرُ

TS. 125/7 (Kàle, ve seelehû yevmen ebû'l-kàsımü'l-münâdî an mes'eleh) Aynı râvî rivâyet ediyor ki: “Bir gün Ebû'l-Kâsım el- Münâdî ona bir mesele sormuş. (*Fekàle lehû hamdûn*) Hamdûn-u Kassâr Hazretleri de ona demiş ki...” Soran zât meşhur bir kişi. Sorulan zât da bizim şimdi hayatını okumakta olduğumuz Hamdûn-u Kassâr Hazretleri.

(*Erâ fî suâlike kuvveten ve izzete nefsin*) “Bak senin şu soru soruş tarzında bir kuvvetlilik ve izzet-i nefis seziyorum. (*E tezünnu enneke kad belağte bi-hâze's-suâli el-hâli'llezî tuhbiru anhu?*) Sen bu soruyu sormanla, haber sorduğun makama kendini ulaştığını mı sanıyorsun? (*Eyne tarikatü'd-da'fi ve'l-fakr*) Nerede kaldı zayıflık, tasavvuftaki fakirlik mesleği?.. Ne oldu, nedir bu senin halin? (*Ve't-tadarrui ve'l-ilticâ'?*) Allah'a tazarrû etmek, ilticâ etmek hâleti nerede kaldı?

(İndî *ene, men zanne nefsehû hayrun min nefsi fir'avn, fekad azhara'l-kibr*) Benim kanaatime göre, eğer bir kimse nefsinin Firavun'un nefsinden daha hayırlı sanırsa, mütekebbir olduğunu ortaya koymuş olur.” diyor. Burada da tevâzuyu tavsiye ediyor.

Anlaşılan, soruyu soran şahıs mânevî bir makamdan sormuş, mânevî bir halden sormuş. Hani şöyle bir rüya gördüm, havalarda şöyle uçtum, şu oldu, bu kaldı, bilmem ne filan diye öyle bir şeyler sormuş ki, onun soru soruş tarzından soru soran kimsenin biraz böyle kendisinin mânevî bakımdan kuvvetli hissettiğini ve izzet-i nefesine hoş geldiğini anlamış.

”—Anlıyorum ki, sen bu sualle sorduğun hale kendin ulaştığını sanıyorsun. Halbuki öyle değil, öyle sanmaman lâzım! Dervişin boynu bükük olması lâzım! Yokluk ve fakir ve zaaf yolunu tutması lâzım! Allah'a tazarrû ve ilticâ yolunu tutması lâzım!

Öyle kendini yüksek sanan, nefsinde bir makamın halini gören kimse, nefsini Firavun'un nefsinden biraz daha üstün görse bile, kibirli demektir.” diye nasihat ediyor.

Muhterem kardeşlerim! Bu zâtların bu sözlerinde görüyoruz, bunlar böyle kendilerini o kadar iyi kontrol ediyorlar ki, karşılardaki insanları da o kadar iyi tartıp, ölçüp kontrol ediyorlar ki, söylenen sözlerden o sözü söyleten hâlet-i rûhiyyeyi o kadar iyi yakalıyorlar ve o kusurluysa, onu öyle düzeltmek için pervâsızca, yakını da olsa, dostu da olsa emr-i ma'ruf, nehy-i

münker, hakkı söylemek, hayrı tavsiye etmek bâbında hemen pattadak söylüyorlar. Soru soran tanıdığı bir kimse, iyi bir kimse ama, soru soruş tarzında kendi nefsini beğenme sezdiği için, hemen nasihat ediyor. Öyle olmayacaksınız, mütevâzı olacaksınız demiş oluyor.

Tasavvuf bu işte... Yâni lafla değil, gerçekten öyle olması lâzım! Lafla söylüyor da, gerçekte öyle olmazsa, ikaz ediyorlar. Bak yaptığın doğru değil diye söylüyorlar. Çünkü, “Tasavvuf kâl değildir, hâldir.” demişler, söz değildir. Yâni, yalan söylemenin doğru olmadığını herkes bilir ama, yalan söylememek önemli... Mütevâzi olmanın iyi olduğunu herkes hadis-i şerîflerde okuduğu için bilir ama, gerçekten mütevâzi olmak, gerçekten nefsini hor görmek, gerçekten izzet-i nefse kapılmamak zor... İşte onu sağlayabildiği zaman insan büyük insan oluyor. Yâni, iyi bir makama ermiş oluyor, sevaplı bir durumda olmuş oluyor.

d. Allah Korkusunu Gönle Yerleştirmek

وَسَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدِ الْفَرَّاءِ يَقُولُ سَمِعْتُ
عَبْدَ اللَّهِ الْحَجَّامَ يَقُولُ سَمِعْتُ حَمْدُونَ يَقُولُ مَدُّ
عَلِمْتُ أَنَّ لِلسُّلْطَانِ فِرَاسَةً فِي الْأَشْرَارِ
مَا خَرَجَ خَوْفُ السُّلْطَانِ مِنْ قَلْبِي

TS. 126/8 (Ve semi'tü muhammede'bne ahmede'l-ferrâ', yekülü: Semi'tü abda'llâhi'l-haccâm, yekülü: Semi'tü hamdûne, yekülü: Müz

alimtü enne li's-sultâni firâseten fî'l-eşrâr, mâ harace havfu's- sultâni min kalbî.)

Bu râvîlerden rivâyet edilmiş. Yâni, Muhammed ibn-i Ahmed el-Ferra' bu kitabı yazan zâta söylemiş. O da Abdullah el- Haccâm'dan duymuş. Bu Ebû Saîd künyeli, Dârimli bir şahısmış. Semerkand ehlindenmiş, zamanının önderlerinden imiş, makbul bir kimseymiş. Yâni râvîler sağlam.

Hamdûn-u Kassâr Hazretleri'nin şöyle dediğini duymuş:

(Müz alimtü enne li's-sultâni firâseten fî'l-eşrâr) "Sultan'ın kötü, şerli insanları bildiği, ferasetiyle bildiğini, sezdiğini anladığım zamandan beri, (*mâ harace havfu's-sultâni min kalbî*) gönlümden Sultan'ın korkusu hiç çıkmadı."

Ne demek istiyor? Sultan'dan kasdı kim?.. Allah-u Teâlâ Hazretleri. Çünkü saltanat sahibi gerçekte Allah'tır. Hüküm onundur, kuvvet onundur, güç onundur, her şeye kâdir olan Allah'tır.

Tabii, aynı zamanda dünyadaki hükümdarlara da sultan diyorlar. Elinde biraz asker var, biraz güç kuvvet var, top tüfek, ok, mızrak var diye, onlara da sultan diyorlar.

Dünyadaki insanlar, basit insanlar, cahil insanlar polisten korkar, mahkemedan korkar, hapse girmekten korkar, ordudan korkar, emniyet teşkilatından korkar; yapacağı suçu yapmamağa çalışır, korkusundan yapmaz.

Hamdûn Kassâr, “Ben de Sultan’ın şerli insanları hemen bildiğini anladığım zamandan beri; yâni gözden kaçmıyor, şer işleyenler mâlûm; bunu anladığım zamandan beri, Sultan’ın korkusu gönlümden hiç çıkmadı.” diyor.

Yâni ne demek istiyor? Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin şerli insanlara ceza vereceğini ve onları mutlaka bildiğini, şerlilerin Allah’ın ilminden gizli kalmadığını anladığı zamandan beri, havfullah gönlüne yer etmiş. Yâni havfullaha uygun olarak, edebini güzel takınarak, ibadetlerini yaparak, Allah’ın gazabına uğramaktan korkacak şekilde dikkatli kulluk ederek yaşamış. “Allah’ın, yâni Sultan’ın şerli insanları bildiğini öğrendiğim zamandan beri, o korku kalbimden hiç çıkmadı.” Yâni, “Bu cezaya uğrayacak durumu hiç yapmadım.” demek bu.

Ne güzel, böyle bir sözü söyleyebilmek... Yâni bizler okuyoruz, dinliyoruz da vaazlarda, kitaplarda... Ondan sonra her dem, her an, her gün bin bir türlü hatayı gene işliyoruz. Bak büyük insanlar nasıl büyük oluyor. Bir kere bir duyguyu öğrendi, kafasına yerleştirdi mi, ona göre hayatını sağlam götürüyor.

Bir kere Allah’ın şerleri bildiğini, şerlileri cezalandıracağını duymuş, öğrenmiş. Ondan sonra o korkuyu, havfullahı, Allah korkusunu gönlüne yerleştirmiş; günahlara bulaşmamış. Ne kadar güzel, bildiğiyle amel etmek... Ne kadar sağlam, ne kadar ihlâslı bir insan manzarası... İşte bunun için büyük zât oluyor

bunlar. Biz böyle düşüp kalktığımız için, bir iyilik, bir kötülük, bir iyilik, bir kötülük; bir iyilik, bin kötülük, bir iyilik, bin kötülük... Ondan belini doğrultamıyor zamane insanları. Ama bu mübarekler böyle...

Bunu da söyleyebilmek az bir söz değildir. Yâni “Bu işi bildiğim zamandan beri, hiç o korku kalbimden çıkmadı, hiç kötülük yapmadım.” diyebilmek de, az bir söz değildir yâni. Herkes diyemez bu sözü.

e. Günahkârı Ayıplama!

قَالَ وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ قَالَ حَمْدُونَ إِذَا رَأَيْتَ سَكْرَانَ
فَتَمَائِلَ لِئَلَّا تَنْعَى عَلَيْهِ فَتُبْتَلَى بِمِثْلِ ذَلِكَ

TS. 126/9 (*Kàle, ve kàle abdu'llàh, kàle hamdûn*) Yine aynı ravilerden geldiğine göre, şöyle buyurmuş Hamdûn-u Kassâr Hazretleri: (*İzâ raeyte sekrâne fetemâyel, liellâ ten'iyey aleyhi, fetübtelâ bi-misli zâlike*)

Sübhânallah! Nasihatına bakın, ne kadar enteresan insanlar olduğunu bir kez daha anlayın!..

Hamdûn-u Kassâr buyurmuş ki:

(*İzâ raeyte sekrâne*) “Bir sarhoş gördüğün zaman, karşıda bir sarhoş gördün, baktın ki yalpalıyor; (*fetemâyel*) hemen yan çiz, uzaklaş oradan, başka tarafa dön! Sarhoşu gördüğün zaman, hemen başını başka tarafa çevir, al başını git!.. Neden?.. (*Liellâ ten'iyey aleyhi*) Onu ayıplamayasın diye. Onu ayıplamamak için...”

Niye ayıplamayacak? (*Fetübtelâ bi-misli*

zâlike) “Ayıplarsan, ceza olarak Allah sana o suçu işlettirir, o günaha seni de düşürür diye, ayıplamamak için, bir sarhoş gördüğün zaman hemen başını çevir, başka tarafa git!”

Bu nasihat nereden kaynaklanıyor?.. Peygamber Efendimiz SAS bir hadis-i şerifinde buyurmuş ki: “—Bir insan bir günahkârı günahından dolayı kınarsa, ayıplarsa; Allah da ceza olarak, o günahı işlemeyen onun canını almaz.”

Ayıplamak yok. Dua etmek var, o günahı kurtulmasına yardım etmek var; ama kınamak, ayıplamak yok... Sarhoş da olsa, kötü huylu da olsa, şöyle de olsa, “Aaa ne kadar ayıp, tüh, vah...” demeyecek. Düzeltmeğe çalışacak, onarmağa çalışacak, hak yola getirmeğe çalışacak ve ayıbını örtecek. Yayımayacak, olumlu bir tavır takınacak. “Ayıplarsa, kendisine de Allah onu yaptırtır. O duruma onu da düşürür.” diyor Peygamber Efendimiz.

Bu hadisi bildiği için bu zât-ı muhterem de diyor ki:

“—Karşıda bir sarhoş gördün mü, hemen yan çiz oradan! Onu ayıplayıp da, sonra ceza olarak sen de onun durumuna düşmemen için... Hemen kaybol oradan, başını çevir!” diyor.

f. Dünyalık İçin Bir Şeye Kızma!

وَسَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ الْفَرَّاءَ يَقُولُ سَمِعْتُ
مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ بْنَ مُنَازِلٍ يَقُولُ قُلْتُ لِأَبِي صَالِحٍ
حَمْدُونَ أَوْصِنِي فَقَالَ إِنْ اسْتَطَعْتَ
أَلَّا تَغْضَبَ لِشَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا فَافْعَلْ

TS. 126/10 (*Ve semi'tü muhammede'bne ahmede'l-ferâ', yekül: Semi'tü muhammede'bne ahmede'bne münâzil, yekül: Kultü li-ebî sâlih hamdûn*) Bu râvîlerden rivâyet edildiğine göre Muhammed ibn-i Ahmed ibn-i Münâzil, Ebû Sâlih Hamdûn-u Kassâr'a demiş ki: (*Evsınî*) “Bana bir tavsiyede bulun!”

Büyük insanlara bu sözü hep söylerler, (*Evsınî*) “Bana bir vasiyette bulun, yâni tavsiyede bulun!” demek. Vasiyet, bizde, sadece ölen bir insanın mirasçılara söylediği birtakım öğütler; şöyle yapın, böyle yapın demek mânâsına kullanılıyor. Arapça'da öyle değil. (*Evsınî*) “Bana vasiyet et, yâni tavsiyede bulun!” demek. (*Evsınî*) demiş, “Bana bir tavsiyede bulun.” demiş. O da buyurmuş ki:

(*Fekâle ini'steta'te ellâ tağdabe li-şey'in mine'd-dünyâ, fe'f'al.*) Nasihat ediyor şimdi. Nasihat istedi, o da nasihat ediyor: “Eğer dünyevî bir sebepten kızmamağa güç yetirebilersen bunu yap, yâni kızma!”

Burada iki nokta var: Gücün yeterse, (*ellâ tağdabe*) kızmamağa, (*li-şey'in mine'd-dünyâ*) dünyalık bir şeye kızmamağa güç yetirmek. Buradan ne çıkacak? Ahirete ait bir mesele oldu mu, kızmak lâzım!

Peygamber SAS Efendimiz raûf ve rahîm idi. Affediciydi, güleç yüzlüydü, tatlı dilliydi, her hâli güzeldi. Fakat, Allah'ın emirlerinden bir emir çiğnendiği zaman, yasaklarından bir yasak işlendiği zaman, kızgınlığından damarları kabarır, gayet sert bir tavır alırdı. Neden? Allah'ın ahkâmına karşı müsamaha, gevşeklik olmaz, laubalilik olmaz; onun için.

Onun için burada diyor ki:

“—Dünyevî bir sebepten kızmamağa, dünyalık için kızmamağa gücün yeterse, kızma!”

Tabii bir de güç yetirebilme durumu var. İnsan bazen, biliyor kızmamak iyi bir şey ama dayanamıyor, kızıyor. Olmadık şeyden kızıyor. Karısıyla kavga edenler, kardeşiyle kavga edenler, oğluyla kavga edenler, babasını dövenler...

Allah saklasın... İki gün önce bir şehirdeydim, orada duydum: Babasını oğlu dövmüş. Hem de bizim tanıdığımız bir kimse. Fesühânâllah!.. Yâni insanoğlu ne kadar yanlış noktalara düşebiliyor.

Tabii güç yetmesi, yâni insanın gazabını frenlemesi, kızılacak yerde bile kızmaması; bu bir eğitim işidir, terbiye işidir, nefesine hakim olma işidir. Tasavvuf işte bu terbiyeyi yapan yol... Namaz, oruç, halvet, zikir... Böyle çeşitli imtihanlardan geçmek sûretiyle, derviş halim selim olmayı, kızmamayı öğreniyor. Kızmamak, sinirlenmemek ve tahammüllü olmak çok önemli...

g. Ahde Riayetin Önemi

قَالَ وَقَالَ حَمْدُونَ مَنْ ضَيَّعَ عَهْدَ اللَّهِ عِنْدَهُ فَهُوَ
لِأَذَابِ شَرِيْعَتِهِ أَضِيْعٌ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ
وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا

TS. 126/11 (Kàle, ve kàle hamdûn) Aynı râvîlerden rivâyet edildiğine göre, Hamdûn-u Kassâr yine buyurdu ki: (*Men dayyea uhûda'llahi indehû, fehüve li-âdâbi şerîatihî adyau, li-enna'llàhe teâlâ yekül: Ve evfû bi'l-ahdi inne'l-ahde kâne mes'ûlâ.*)

Hamdûn-u Kassâr buyurdu ki: “Allah’ın kendisi üzerindeki ahidlerini tutmayan, onları zâyî eden, onları elden kaçıran, yapmayan insan; Allah’ın dininin, şeriatının ahkâmını daha çok elden kaçıır. Yâni haydi haydi onları yapmaz duruma düşer.” Allah’ın ahdi çok önemlidir. Kur’an-ı Kerim’de buyruluyor ki:

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا

(الإسراء: ٣٤)

(*Ve evfû bi'l-ahd*) “Ahdinize riayetkâr olunuz, (*inne'l-ahde kâne mes'ûlâ*) çünkü ahid yapıldı mı, ahidini bozduğu zaman, Allah hesap sorar niye bozdun bunu diye.” (İsrâ, 17/34)

Ya ahdetme, ya söz verme; ya da verdiğin sözü tut!.. Ahid yapıldığı zaman, ister mü'min olsun, ister kâfir olsun riâyet etmesi lâzım! Fark etmez yâni. Mü'min veya kâfir olmak fark etmez buyuruyor Peygamber Efendimiz bir hadis-i şerifinde... Ahid yapmışsa, mü'min ahdine riayetkâr olacak. Ya ahid yapma, söz verme, anlaşma; ya da ahdine riâyet et, eğer söz vermişsen... Tabii: (*İnne'l-ahde kâne mes'ûlâ*) Ahid yapan kimse yaptığı ahidden

mes'uldür. Kendisine sorgu sual açılır. Ahdine riâyet etmediği zaman, cezasını bulur, cezasını çeker.

Allah'ın kullarına, şunları yapın, bunları yapmayın diye emirleri, yasakları vardır. Ahdetmiştir, ahidleri vardır. İnsan Allah'a karşı olan o ahidlerde bile laubali olursa, artık şeriatın diğer ahkâmını daha çok çiğner. Yâni daha çok şeyleri rahatlıkla yapar. Çünkü eğer biraz takvâsı, şuuru, Allah korkusu olsaydı, Allah'a karşı olan ahidlerine zaten sağlam riâyet edecekti. Onu yapmadıktan sonra, zaten şeriatın ahkâmını hayli hayli daha çok çiğner.” diye buyuruyor.

h. Yalnız Allah'tan Yardım İstemek

قَالَ وَقَالَ حَمْدُونَ اسْتِعَانَةَ الْمَخْلُوقِ

بِالْمَخْلُوقِ كَاسْتِعَانَةِ الْمَسْجُونِ بِالْمَسْجُونِ

TS. 126/12 (Kâle, ve kâle hamdûn) Aynı râvîler buyurdular ki: (İstiânetü'l-mahlûki bi'l-mahlûk ke'stiâneti'l-mescûni bi'l-mescûn) “Mahlûkun mahluktan yardım istemesi, meded umması, hapisteki mahkûmun diğer mahkûmdan kendisini kurtarması için yardım istemesi gibidir.” Zaten ötekisi hapisten kurtulmağa kendisinin imkânı, kudreti olsa kendisini kurtaracaktı, zaten kendisi hapis, kendisini kurtaramıyor. Ötekisi ona, “Beni hapisten kurtar!” dese, ne gelir onun elinden.

Mahlûkun mahlûktan yardım istemesi, mahkûmun, mahbusun öteki mahbustan yardım istemesi, meded umması gibidir, kıymeti yoktur. Yâni nasıl olacak?.. Bu sözden çıkan mânâ nedir?

Hàlık'tan, Yaradan'dan yardım isteyecek insan...

Onun için Fatiha'da geçiyor:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

(الفاتحة: ٤)

(İyyâke na'bûdü ve iyyâke nestaîn) “Ancak sana ibadet eder, ancak senden yardım isteriz. Ancak senden yardım isteriz, sadece senden yardım isteriz, başkasından istemeyiz.” (Fâtiha, 1/4) diyoruz.

Çünkü başkasının gücü kuvveti yoktur, tâkati yoktur, güç kuvvet Allah'tadır, kader onundur, hüküm onundur. *El-hükmü lillâh*, Allah bir şeyin yapılmasını dilediği zaman, ol der, olur.

Olanları olduran, ölenleri öldüren Allah'tır. O halde, mahlûktan meded ummaması lazım! Hâlık'tan istemesi lâzım iyi bir müslümanın...

Elini açması lâzım, boynunu bükmesi lâzım, Allah'tan dilemesi, istemesi lâzım!.. Bu şuura erişti mi; yâni iyi bir kul, iyi bir müslüman bu şuura erişti mi, Allah'tan istediği zaman, Allah-u Teâlâ Hazretleri ona istediğini verir.

Bir hadis-i şerif var, buyuruyor ki Peygamber SAS Efendimiz:²

رُبَّ أَشْعَثَ أَغْبَرَ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَأَبْرَهُ

(م.ك.هـ.ب. عن أبي هريرة؛ طس. هـ.ب. عد. خط. عن أنس)

(Rubbe eş'ase ağbera) "Nice saçı başı dağınık, üstü başı tozlu insan vardır ki, Allah'ın sevgili kulu ama dış görünüşü böyle işte, saçı başı dağınık, üstü başı pejmürde perişan, tozlu... Yoldan gelmiş, tozlu, yıkanamamış veya saçlarına tozlar gelmiş, terle karışmış, saçı başı dağınık, kirlili görünümlü filan... Kimse yüz vermez, sözünü dinlemez, itibar etmez, kıymet vermez. Kaybolsa, kimse aramaz. Ortalıkta görünmese, ne oldu diye merak eden olmaz.

² Müslim, Sahîh, c.IV, s.2024, Birr ve Sıla 45/40, no:2622; İbn-i Hibbân, Sahîh, c.XIV, s:403, no:6483; Hâkim, Müstedrek, c.IV, s.364, no:7932; Beyhakî, Şuabü'l-İman, c.VII, s.331, no:10482; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ, c.I, s.7; Begavî, Şerhü's-Sünneh, c.VII, s.219; Tahavî, Müşkilü'l-Âsâr, c.II, s.173, no:573; Ebû Hüreyre RA'dan.

Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat, c.I, s.264, no:861; Bezzâr, Müsned, c.II, s.288, no:6459; Beyhakî, Şuabü'l-İman, c.VII, s.331, no:10482; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ, c.I, s.350; Abd ibn-i Humeyd, Müsned, c.I, s.370, no:1236; İbn-i Esîr, Üsdü'l-Gâbe, c.I, s.108; İbn-i Hibbân, es-Sikât, c.III, s.27, no:93; İbn-i Adiy, Kâmil fi'd-Duafâ, c.III, s.314; Hatîb-i Bağdâdî, Târih-i Bağdad, c.III, s.203, no:1247; Tahavî, Müşkilü'l-Âsâr, c.II, s.178, no:578; Deylemî, Müsnedü'l-Firdevs, c.II, s.267, no:3245; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.X, s.466, no:17918; Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.286, no:5924, 5925; Câmiu'l-Ehâdîs, c.XIII, s.96, no:12646-12648; Keşfü'l-Hafâ, c.I, s.512, no:1364.

Kız istese, kimse ona kız vermez... Amma; (*lev akseme ale'llahi leeberrehû.*) *eğer bir şey için Allah'a yemin etse, onun o yemini doğru olsun diye, Allah onun istediği şeyi öyle yapar.*” diyor Peygamber Efendimiz,

Yâni Allah'ın sevgili kulu, duası makbul. Naz ve niyaz makamında bir kul... İstedliğini Allah ihsan ediyor, veriyor. Öyle olur insan. Eğer her şeyin Hâlik'tan olduğunu bilip ancak, gerçekten, sadece ve sadece Allah'tan istemesini bilsek, Allah muradlarımızı ihsân eder. Ama mahlûka başvuruyoruz, mahlûktan meded umuyoruz, yaratıktan fayda bekliyoruz. Onun bunun bize bir faydası dokunacak diye düşünüyoruz.

İnsanoğlu böyle Allah'ı bırakıp da, başka yerlerden meded isteyince:

“—Haydi bakalım, nereden yardım bulacaksın?” diye, Allah onu kendi haline bırakır. “Hadi bakalım, bul bakalım! Yardım arıyorsun sen başka yerlerden, ara bakalım, nereden bulacaksın?” diye, kendi haline bırakır, yardım etmez deniliyor.

Onun için hepimizin, her şeyi yapanın Allah olduğunu, fâil-i hakîkînin Allah olduğunu bilip, Allah'a ilticâ etmesini, ondan istemesini öğrenmemiz lâzım! Ancak ondan istememiz lâzım! Onunla aramızı, kulluğumuzu güzel yaparak, düzgün bir noktaya getirmeğe çalışmamız lâzım.

Birçok kimse, mevkî makam sahiplerinden bir şey bekliyor. Onlara hürmet ediyor, hatası da olsa söylemiyor.

Birçok kimse zenginlerden medet umuyor, biraz bize menfaati dokunur diye; hatası da olsa dalkavukluk ediyor filan... Halbuki öyle olmaması lâzım geliyor.

i. Allah'a Tevekkül Et!

قَالَ وَقَالَ رَجُلٌ لِحَمْدُونَ أَوْصِنِي بِوَصِيَّةٍ فَقَالَ إِنَّ
اسْتَطَعْتَ أَنْ تُصْبِحَ مُفَوِّضًا لِمُدَبِّرٍ فَأَفْعَلْ

TS. 127/13 (*Kàle, ve kàle racülün li-hamdûn*) Aynı râvîler dediler ki, Hamdûn'a şahsın birisi şöyle söyledi: (*Evsînî bi-vasıyyetin*) “Bana bir vasiyet, bana bir nasihat söyle.” dedi. (*Fekàle: İni'steta'te en tûsbiha müfevvidan, lâ müdebbiren, fe'f'al.*) Ona da şu nasihati yapmış:

“Eğer gücün yetiyorsa; sabahleyin işini Allah'a tevekkül edip, Allah'a ısmarlamağa gücün yetiyorsa; tedbir almağa değil, Allah'a tevekkül etmeğe gücün yetiyorsa yap.”

Bunda da bir güç yetme meselesi var. Yâni herkes tevekkülün kendisine gerçekten fayda sağlayacağına gönülden tam inanamaz, esbâbı terk edemez, tam teslimiyeti sağlayamaz. Eğer sağlayabilse, Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifi var:

“—Eğer kullar Allah'a hakkıyla tevekkül edebilselerdi, Allah-u Teâlâ Hazretleri onları kuşlar gibi rızıklandırır, beslerdi.”

Nitekim kuşların ne dükkânı vardır, ne maaşı vardır, ne çarşısı, ne pazarı vardır. Ama yuvadan

aç uçarlar, akşam yuvaya tok dönerler. İşte Allah veriyor.

Yâni bu tavsiyede de ne var? Allah'a tevekkül etmeyi, işlerini Allah'a ısmarlamayı, Allah'a havale etmeyi, Allah'a dayanmayı tavsiye var burada. Bu da dervişlik ahlâkının, düşüncelerinin önemlilerinden birisidir. Onlar Allah'a hakkıyla tevekkül ederler ve tabii esas itibariyle, aşağıda bir sonraki sözde de gelecek; yâni, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri'nin bu sözüyle insanları tembelliğe teşvik etmediği de anlaşılacak.

Tembelliği tavsiye etmiyor. Allah'a inancının kuvvetlenmesini ve Allah'a tam tevekkül etmesini sağlamak istiyor. İnancı kuvvetli olan Allah'a sağlam sarılır, tefvîz-i umûr eder.

İbrahim Hakkı-yi Erzurûmî Hazretleri'nin çok güzel bir şiiri vardır, *Tefvîznâme* isminde:

*Hak şerleri hayr eyler,
Zannetme ki gayr eyler,
Ârif anı seyreyler,
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.*

diye devam eden çok güzel bir şiiri vardır. *Tefvîz*; işlerini Allah'a havale etmek, ona tevekkül etmektir. Ayetlerde vardır. Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi birçok ayet-i kerimelerle, kendisine hakkıyla tevekkül etmeğe, tam tevekkül etmeğe emir buyuruyor, sevk ediyor.

Tabii insanlar, o duyguyu o iman kuvvetiyle yakalayabilirlerse, tevekkülün semeresini de

koparırlar, devşirirler, sonucuna ulaşırlar. Ama imanları sağlam olmadığı zaman, ellerine bir şey geçmez.

Hamdûn-u Kassâr Hazretleri, kendisinden nasihat isteyen kimseye Allah'a tevekkülü tavsiye etti. Diğer sözüne gelelim:

j. Çalışmanın Lüzumu

قَالَ وَقَالَ حَمْدُونَ قُعُودُ الْمُؤْمِنِينَ عَنِ
الْكَسْبِ الْخَافُ فِي الْمَسْأَلَةِ

TS. 127/14 (*Kâle, ve kâle hamdûn: Kuûdü'l-mü'mini ani'l-kesbi, ilhâfün fî'l-mes'eleh.*)

İşte burada geldi. Hani dervişleri çeşitli şekillerde itham ediyorlar. Hakikî dervişliğin, hakikî tasavvufun öyle olmadığını da buradan, bu sözden anlıyoruz. Buyurmuş ki Hamdûn-u Kassâr Hazretleri:

(*Kuûdü'l-mü'mini ani'l-kesb*) “Mü'minin kesb, yâni kazanç sağlayacak bir şeyler yapmaktan geri durması, oturması, yâni çalışmaması, kazanç sağlayacak bir çalışma yapmaması; ticaret veya hammallık veya sanat veya işçilik veya şu veya bu... Böyle bir kazanç sağlayacak bir şey yapmaması nedir? (ilhâfün) İsrarla dilenmektir, (ilhâfün fî'l-mes'eleh) dilenmekte ısrardır. Dilencilik demektir bu...” Bu da makbul değil.

Burada da *ilhâf* kelimesini kullanarak Kur'an-ı Kerim'in bir ayetini işaret ediyor: İyi insanlar, mü'min kâmil insanlar anlatılırken, fakir ama;

لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِحْافًا

(البقرة: ٦٧٣)

(*Lâ yes'elûne'n-nâse ilhâfâ*) “Fakir olduğu halde insanların yakasına yapışıp da, ben şunu istiyorum diye bir şey istemezler.” (Bakara, 2/273) diyor Kur'an-ı Kerim'de.

Yâni böyle yakaya yapışıp, ısrarla bir şey istemek makbul değil. Onurlu, boynu bükük, haysiyetini koruyarak durmak önemli. Hakikî mü'minler böyle kimseye el açmaz, eyvallah etmez. Fakir de olsa,

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعْفُفِ

(البقرة: ٦٧٣)

(*Yahsebühümü'l-câhilü aġniyâe mine't-teaffüf*) “Bilmeyenler, onu uzaktan görünüşünden zengin sanır.” (Bakara, 2/273) Halbuki çok ihtiyacı var ama istemiyor, belli etmiyor. Öyle olur gerçek mü'minler...

k. Güne Güzel Niyetlerle Başlamak

سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ فَضْلَوَيْهِ الْمَعْلَمَ
يَقُولُ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ مُنَازِلٍ يَقُولُ
سَمِعْتُ حُمْدُونَ يَقُولُ مَنْ أَصْبَحَ وَلَيْسَ لَهُ هُمْ إِلَّا
طَلَبُ قُوْتٍ مِنْ حَلَالٍ وَهُمْ مَا جَرَى فِي سَابِقِ الْعِلْمِ
لَهُ وَعَلَيْهِ فَإِنَّهُ يَنْفَرَعُ إِلَى كُلِّ شَيْءٍ

TS. 127/15 (Semi'tü abda'llàhi'bne muhammedi'bni fadlaveyhi'l-muallime, yekülü: Semi'tü abda'llàhi'bne muhammedi'bni münâzil, yekül: Semi'tü hamdûne, yekül) Bu râvîlerden rivâyet edilidiğine göre, Hamdûn-u Kassâr buyurmuş ki: (Men asbaha ve leyse lehû hemmün illâ talebü kùtin min halâl, ve hemmün mâ cerâ fî sâbikı'l-ilm, lehû ve aleyh, feinnehû yeteferrau ilâ külli şey'.)

“Bir kimse ki, sabahleyin güne başlar; (talebü kùtin min halâl) ancak içinde, kafasında, gönlünde helâl bir rızık kazanmak fikri mevcut olduğu halde, o günün azığını helâlden kazanma fikri kafasındayken güne başlarsa; (ve hemmün mâ cerâ fî sâbikı'l-ilm, lehû ve aleyh) Allah'ın ilm-i ezelîsinde onun için neler yazılmış olduğunun tasası içinde olarak; yâni Allah ona neleri yapmayı emretmiş, neleri yapmamayı emretmiş, ne yaparsa onun için Allah'tan mükâfat gelir, ne yaparsa Allah'tan ona bir ceza ve belâ gelir, bu düşüncedeysen; böyle helâlden kazanmak ve Allah'ın cezasına uğramamak, harama bulaşmamak, helâlleri işlemek, sevabı kazanmak niyetiyle başlarsa; (feinnehû yeteferrau ilâ külli şey') her şeye karşı imkânlar açılır.”

Yâni, öyle düşünen insana her türlü imkân kapıları açılır demek. Tabir bu mânâyâ geliyor. “Böyle helâl kazanmayı düşünen; haramlara düşmemeyi, helâlleri, sevaplı işleri yapmayı, günahlı işlerden kaçınmayı düşünerek güne başlayan bir insana, Allah her türlü kapıları açar.” mânâsına... Yâni, “Her şeyin yolu onun

için boşalır, serbestleşir, buyur geç aslanım dermiş gibi bir hale gelir.” mânâsına...

Allah hepimize bu güzel duyguyu, sabahın erken vaktinde nasib eylesin, güne başlarken... Biz onun için eskiden beri arkadaşlarımızla konuşurken söyleriz, dergilerimizde yazar, çizeriz: Sabahleyin çıkarken kapının arkasında bir yazı olsun:

“—Bu gün Allah için ne yapacaksın?” diye bir soru, ayakkabısını giyerken gözüne gelsin bu.

“—Şimdi dışarı çıkıyorsun, Allah için ne yapacaksın?”

Bir de kapıdan içeriye girdiği zaman, evin içine girdiği zaman, eve doğru, evin içine girerken orada da bir levha olsun:

“—Bu gün Allah için ne yaptın?”

Yatak odasında da olabilir bu ikinci levha. Tam böyle yatacağı zaman karşısında: “Bugün Allah için ne yaptın?..”

Sabahleyin çıkarken, “Dışarıya gidiyorsun, bugün Allah için ne yapacaksın bakalım?” Akşamleyin de yatacağı zaman karşısında: “Bu gün Allah için ne yaptın?” diye bir soru bulunsun, bir levha bulunsun diye konuşurduk. Hakikaten bunu levha haline de getirdiler. “Bu gün Allah için ne yaptın?” diye, böyle güzel levhalar halinde yazmışlar.

Bilmiyorum, kim bu soruları kendisine sorup da kendisini hesaba çekiyor? Yâni sabahleyin, bu gün ben dışarıya çıkıyorum, ayakkabılarımı bağliyorum, pabucumu giyiyorum ama, ne

yapacağımı diye hayırlı işler yapmağa niyet ederek dışarıya çıkarsa; bütün günü sevapla geçer. Kim de akşamüstü muhasebesini yaparsa, bu gün ne yaptım diye; hatalarını ertesi gün düzeltme imkânı bulur. İyi işlerini geliştirme imkânı bulur. Böyle olmamız lâzım!

Burada da bir müjde var. Hamdûn-u Kassâr Hazretleri tecrübeli bir büyük zât... Demek ki, sabahleyin helâl kazanmak arzusuyla çıkmalı yola insan... Bir de sevaplı işleri işlemek arzusuyla çıkmalı... Günahlı işleri yapmamak arzusuyla dışarıya adımını atmalı... O zaman her türlü kapı açılır ona, meydan serbestleşir, yollar serbestleşir, her türlü güzel gayeye ulaşır demek yâni.

I. Mânevî Halin Saklanması

قَالَ وَقَالَ حَمْدُونَ مَنْ تَحَقَّقَ فِي حَالٍ لَا يُخْبِرُ عَنْهُ

TS. 127/16 (Kâle ve kâle hamdûn) Yine aynı râvîlerden rivâyet edildiğine göre, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri buyurmuş ki:

(Men tehakkaka fî hâlin lâ yuhbiru anhu)
“Mânevî seyr-i sülûkünde mânevî terbiyesinde, derecelerinde bir güzel hale ulaşan bir mü'min, *(lâ yuhbiru anhu)* ondan konuşmaz. Lafa dökmez işi, sırrını fâş etmez, onu reklam vasıtası yapmaz. İnsanlar arasında kendisinin mevkî makam sahibi olmasına, itibar görmesine, alkış toplamasına, şöhret kazanmasına sebep olsun diye onu diline getirip de söylemez.”

Bir manevî hâle, mânevî makama, dereceye ulaşan kimse ondan haber vermez kimseye. Neden? Söylediği zaman bereketi kaçar, o makamdan düşer. Onun için, sır saklar, öyle mânevî derecelerinin yüksekliğini söylemez. Boynunu büker, belli etmez, sesini çıkartmaz.

“—E peki bazıları çok konuşuyorlar, şöyledir böyledir diye...”

Onlar hakkında da bir büyük zâtın güzel bir sözü var, hoşuma gidiyor. Diyor ki:

مَنْ أَظْهَرَ كَرَامَاتِهِ فَهُوَ مُدَّيٍّ وَمَنْ ظَهَرَ عَلَيْهِ
الْكَرَامَاتُ فَهُوَ وَلِيٌّ

(*Men azhara kerâmâtihi fehüve müddein*) Yâni “Ben keramet sahibiyim, ben büyük zâtım, ben velîyim, ben evliyâullahın büyüklerindenim bilmem ne filan gibi böyle kerametfuruşluk yapan kimse, palavracıdır.” diyor. Söyleyen yine büyük zâtlardan birisi.

(*Ve men zaharat aleyhi'l-kerâmâtü*) “Ama hiç böyle söz söylemiyor, boynu bükük, gözü yaşlı, mütevazı filan... Ama her halinde kerametler çıkıyor, zâhir oluyor, kendisi istemeden zâhir oluyor... Üzerinde kerametler pırıl pırıl zahir oluveren kimse, (*fehüve veliyyün*) işte velî odur.”

“Kerametlerden bahseden, benim şu kerametlerim, bu kerametlerim var diyen palavracıdır. Hiç öyle yapmayıp, boynunu büküp, ‘Suçluyum, günahkârım, âcizim, nâçizim!’ dediği halde, üzerinde kerametler

pırıl pırıl görülen kimse, hakiki velî işte odur.” diyor büyüklerimiz.

Onun için, büyükler mânevî hallerini saklamışlardır, kerametlerini saklamışlardır, söylememişlerdir, belli etmemişlerdir. Söyleyen de, demek ki bir maksatla söylüyor, dünyevî bir maksat elde etmek için söylüyor.

Bu hususta hadis-i şerifler vardır. Bir tanesini size nakledeyim.

Diyor ki Peygamber SAS Efendimiz o hadis-i şerifinde:³

...أَوَّلُ خَلْقِ اللَّهِ تُسَعَّرُ بِهِمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

(ت. حب. ك. خز. عن أبي هريرة)

(*Evvelü halkı'llâhi tûs'aru bihimü'n-nâru yevme'l-kıyâme*) “Cehennemın odunlarının, ateşlerinin ilk tutuşturacağı kimseler şunlardır...” diye üç insan sayıyor. Yâni cehennem yakılacak cayır cayır, öteki insanlar da atılacak, cayır cayır yanacaklar. Cehennemın ilk tutuşturduğu kimseler, yâni cehenneme ilk atılan, ilk ateşin ateşlenmesinde kullanılan kimseler kimlermiş?..

Üç şahıs söylüyor Peygamber Efendimiz, *et-Tergîb ve't-Terhîb* hadisleri arasında vardır.⁴

³ Tirmizî, Sünen, c.VIII, s.390, no:2304; *Ibn-i Hibbân*, Sahîh, c.II, s.137, no:408; *Hâkim*, Müstedrek, c.I, s.579, no:1527; *Ibn-i Huzeyme*, Sahîh, c.IV, s.115, no:2482; *Ebû Hüreyre RA'dan*.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.469, no:7468; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.VII, s.451, no:6661.

⁴ *Et-Tergîb*, c.I, *Riya*:2.

1. Mücahidim diyen bir kimse. Ben mücahidim demiş, kıyamet kopmuş, mahşer yerinde mahkeme-i kübrâ kurulmuş, ortaya çıkmış, ben mücahiddim diyor.

“—Yâ Rabbi ben mücahiddim, senin için yapılan bir savaşta kâfirlerle çarpıştım, şehid oldum.”

Allah-u Teâlâ Hazretleri buyurur ki ona: (Kezebte) “Yalan söyledin.”

Ve bütün melekler ve mahşer halkı (kezebte) derler, yalan söyledin diye, Allah öyle buyurdu diye onlar da yalancı, yalan söyledin derler.

Pekiyi ne yapmış?

“—Sen nam ve şan kazanmak için çarpıştın. Allah’ın dini yücelsin diye çarpışmadın, nam ve şan kazanmak için çarpıştın, öyle öldün. Nam ve şöhret de kazandın, dünyada istediğine de kavuştun, istediğini elde ettin. Burada sana mükâfat yok, hadi cehenneme...” denilecek.

Çünkü, Allah rızası için cihad etmedi; gösteriş için, nam için, şan için cihad etti.

2. Sonra bir başka şahıs getirilecek mahkeme-i kübrâyâ,

“—Sen ne yaptın?”

“—Yâ Rabbi ben senin için malımdan tasadduk ettim, tasadduk ettim, tasadduk ettim, verdim... Senin için verdim.”

Allah-u Teâlâ Hazretleri buyuracak ki:

“—Yalan söyledin.”

Mahşer halkı da ona diyecekler ki: “Yalancı, yalan söyledin.” “—Ne kadar cömert adam desinler diye, şöhret kazanmak için,

reklam için, propaganda için bunu yaptın. Bu da denildi sana, hadi bakalım cehenneme...”

3. Bir başka şahıs getirilecek,

“—Sen ne yaptın, ömrünü nasıl geçirdin?”

“—Yâ Rabbi ben senin dinini öğrendim, başkalarına öğrettim, senin rızan için talebe yetiştirdim... vs.”

“—Yalan söyledin!” diyecek Allah-u Teâlâ Hazretleri diyor Peygamber Efendimiz.

Mahşer halkı da, “Yalan söyledin.” diyecekler.

“—Sen ne kadar büyük alim desinler diye, itibar kazanmak için ilim öğrendin, öğrettin; bu itibarı da kazandın, hadi cehenneme...” denilecek.

Bu hadis-i şerîf riyânın, riyâkârlığın kötülüğünü anlatan bölümde yazılmıştır *et-Tergîb ve't-Terhîb kitabında*. *Yâni insanın, yaptığı her şeyi Allah rızası için yapması lâzım! Gösteriş için yaparsa, şöhret için yaparsa, dünya menfaati için yaparsa; bir süflî, âdî menfaat için yaparsa; o zaman sevap alamaz demektir yâni.*

Aslında cihad güzel şeydir, aslında cömertlik güzel şeydir, aslında ilim öğrenmek, öğretmek güzel şeydir ama; bunlar dünyevî menfaate, dünyevî, adî, süflî hevâ ve heveslere âlet edilmemeli mânâsına geliyor.

İşte bu mantık Tasavvuf'taki dervişin ana mantığıdır. Onun için, onlar böyle kendilerine şöhret kazanmak, başkaları tarafından itibar sağlamak, itibar görmek, menfaat elde etmek filan istemezler. Onun için, mânevî hallerini, makamlarını söylemezler. Ulaştığı bir makamdan haber vermez, bahis açmaz, boynunu büker, ağzını kapatır, dilini tutar, söylemez. Söylediği zaman da, o makam elinden kaçar.

Yine bu hususta hadis-i şerif vardır:

“Bir kimse bir iyilik yaparsa, Allah ona bire on, bire yetmiş, bire yedi yüz veya çok daha fazla, sayısız miktarda, kat kat fazla mükâfat verebilir. Amma bu yaptığı iyiliği bir yerde söylerse o zaman kat kat fazlalıkları silinir, bir iyilik yazılır. Yâni bire yedi yüz yazılmışsa, altı yüz doksan dokuzu siliniyor bu sefer söyledi diye, bir kalıyor. Bir kere daha söylerse, o bir de silinir, seni riyâkâr seni diye günah yazılır bu sefer. Demek ki yaptığı iyiliği söylememesi lâzım insanın.

Ben oruç tuttum bu gün, haberiniz var mı? Ben günde şu kadar namaz kılarım, biliyor musunuz? Ben şu kadar tesbih çekerim, şu kadar günde şu kadar hatim indiririm... Ne söylüyorsun? Yâni insanlardan mı bekliyorsun mükâfatını söyleme. Yaptığın ibadeti sakla, sana kalsın, Allah’la senin aranda olsun, kimse bilmesin. Boynunu bük, belli etme. Nafile ibadetin gizlisi makbul... Onun için bunlara dikkat etmişlerdi.

Sonuncu sözü söyleyelim, burada kalsın. Saate bakmadım, ne kadar geçtiğini bilmiyorum. Bir saat olmasına beş dakika kalmış, tamam, vakit de gelmiş.

m. Alimlerle Sohbet Edin!

قَالَ وَقَالَ لِأَصْحَابِهِ أَوْصِيكُمْ بِشَيْئَيْنِ صُحْبَةٍ

الْعُلَمَاءِ وَالْإِحْتِمَالِ عَنِ الْجُهَّالِ

TS. 127/17 (Kàle ve kàle li-ashâbihî) Yine aynı raviler rivâyet ettiler ki, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri ashâbına, yâni müridlerine, etrafındaki kendisini dinleyen arkadaşlarına,

talebelerine, taraftarlarına, muhiblerine ne demiş: (Üsûküm *bi'şey'eyn*) "Size iki şey tavsiye ediyorum, iki şeyi size tavsiye ediyorum." Bir: (*Suhbeti'l-ulemâ'*) İki: (*Va'htimâli ani'l-cühhâl.*)

"Alimlerle sohbet edin, onu tavsiye ediyorum size, yâni alimlerle arkadaş olun!" Sohbet de, gidip de nasılsın iyi misin, gel bakalım beraber bir kahve içelim mânâsına değil. Sohbet yâni dostluk, ahbablık etmek, yârenlik etmek, beraber olmak. Alimlerle ahbab olacak mü'min, alimlerle düşüp kalkacak; yâni konuştuğu görüştüğü kimseler alimler olacak. Bu mânâyâ. (*Va'htimâli ani'l-cühhâl*) "*Cahil insanların da cahilliklerine sabredecek, tahammül edecek.*" Çünkü cahiller insanı kırarlar, kaba söz söylerler, şânına uygun hareket etmezler, itibar etmezler... Tamam, gülüp geçecek, tahammül edecek. Onlardan gelen ezâ ve cefalara ve cahilliklere de tahammül edecek. Bu iki şeyi tavsiye etmiş.

Evet, alimlerle sohbet etmeyi herkes sever. Tabii herkes sever derken, aklı başında müslümanlar seviyor. Çok kimse de kahveyi seviyor, tiyatroyu seviyor, televizyonu seviyor, filmi seviyor, film artistlerini seviyor; bar, pavyon, eğlence, gazino, deniz kenarları vs... Tamam, böyle şeyleri sevenler olabiliyor. O artık dinî ölçünün dışına çıkmış oluyor ama dindar insanlar tabii alimlerin yanında olmayı, alimlerin sohbetini dinlemeyi dinlerini öğrenecekleri için isterler, bunu biz de istiyoruzdur.

(*Va'htimâli ani'l-cühhâl*) Ama, "*Cahil insanların cahilliklerine karşı tahammüllü olmak, gülüp geçmek, onlara uymamak...*" Bu zor işte... Bunu yapamıyoruzdur. Bize karşı bir sert muamele,

yanlış muamele olursa küplere biniyoruzdur yâni. O hususta biraz kendimize halimlik, selimlik takınmamız, edinmemiz lâzım! Cahilin cahilliğine uymamamız, onun seviyesine düşmememiz lâzım ve onların yaptığı ezâ cefâya da tahammül etmemiz lâzım!..

Abdullah ibn-i Mübarek Hazretleri bir gün bir arkadaşıyla yolda gidiyorlarmış. Kalabalık bir çeşmeye rastlamışlar. Arkadaşına:

“—Dur, çok susadım, şuradan bir su içeyim.” demiş.

Yanaşmış çeşmeye... Tabii bir içim su içecek çeşmeden ama, çeşmedeki insanlar gelenin kim olduğunu bilmiyorlar ki... O devrin bir numaralı alimi... Yâni İslâm âleminin şarkının en büyük alimi Abdullah ibn-i Mübarek Hazretleri. İmam-ı Mâlik’le görüşmüşler, İmâm-ı Âzam Efendimiz’e yetişmiş... Çok büyük bir zât. Devrindeki İslâm Aleminin şarkının en büyük âlimi.

Tabii itmişler, kakmışlar, yer vermemişler, sıra vermemişler. Beklemiş, suyu içmiş, ayrılmış. Gözümün önüne gelir gibi oluyor yâni o manzaralar...

İnsanlar hani otobüse binerken filan nasıl herkes hücum ediyor; kadına filan aldıran yok, çocuğa öncelik tanıyan yok, sıra mıra tanıyan yok... Tabii o cahillikler arasında o suyunu içmiş, ayrıldığı zaman yanındaki arkadaşı biraz mahcup olmuş:

“—Senin gibi büyük bir alime halk gereken hürmeti, bilmediği için gösteremedi.” demiş.

O hiç umursamamış:

“—Hayat bu işte... Hayat ne kadar güzel! Yâni bilinmemek, meçhul olmak, itibar görmemek, halktan birisi olarak yaşamak, ne tatlı şey...” demiş. Yâni memnun olmuş o bilinmemesinden...

Büyük zâtlar tabii böyledir. Yâni el öpülmesinden filan memnun olmaz da, Allah sevsin, ondan memnun olur. Ve cahilin cahilliğine de aldırılmaz, güler geçer.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi şu okumağa, anlamağa çalıştığımız büyüklerimizin hallerinden ibretler alıp, kötü huylarımızı bırakmağa muvaffak eylesin... İyi, güzel huylar kazanmamızı nasib eylesin... Kalbimizi nurlandırsın... Bizi sevdiği sıfatlarla sıfatlandırsın... Sevdiği kulları zümresine dahil eylesin... Sevdiği amelleri işlemeğe muvaffak eylesin... Huzuruna sevdiği, râzı olduğu kul olarak varalım... Rabbimiz bizi cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

El-Fâtihah!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

10. 1994 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

